

آسیبی که بشر امروز از بیماری‌های فراگیر می‌بیند بسیار بیشتر از گذشته است و دلیل آن آسایش و رفاه بیشتری است که فناوری برای اوبه ارمغان آورده است. ما در این سال‌ها بیش از اندازه به توانمندی‌های فناوری تکیه کردیم و گاهی بیش از اندازه در قدرت فناوری اغراق کردیم

کلیک از تاثیر متقابل کرونا و فناوری اطلاعات در ایران بر یکدیگر گزارش می‌دهد

فرصت و فریب فناوری

مهدیه سادات

شاهمردادی

روزنامه‌نگار

شیوع جهانی ویروس کرونا اگرچه دردسرهای بسیاری را برای جوامع به همراه داشت اما باعث جلوه‌گری بخش‌های گوناگون فناوری شد و بار دیگر اندیشمندان را بر آن داشت تا بر سر فرصت‌ها، آسیب‌ها و چشم‌اندازهای فناوری‌های نوین به گفت‌وگو بنشینند. در ایام کرونا و میان همه فناوری‌های نوین قرن ۲۱، فناوری اطلاعات و ارتباطات بیش از سایر فناوری‌ها برای دولت‌ها و جوامع فرصت و چالش همزمان ایجاد کرد تا جایی که در برخی جوامع به عاملی اصلی برای پیشگیری و مهار بیماری ناشی از ویروس کرونا بدل شد و در بعضی، بازار دروغ و شایعه را گسترش داده و بیماری‌های روحی- روانی متعددی به همراه آورد.

ناگفته پیداست اگر دسترسی به اینترنت و شبکه‌های رسانه‌ای و مجازی نبود مردم به این سرعت نمی‌توانستند با راه‌های پیشگیری از انتقال ویروس کرونا، قرنطینه‌ها و اخبار واکسیناسیون آشنا شوند و اطلاعیه‌ها و اخبار به روز مربوط به آن را به دست آورند. با این حال سید محمد رضا اصنافی، پژوهشگر حوزه فناوری و استاد دانشگاه بر این باور است که هرچند فناوری رسانه کمک‌های زیادی به جوامع کرد اما از سوی دیگر نگرانی‌هایی ایجاد کرد که شاید واقعی نبودند.

رفاهی که آسیب‌آفرین می‌شود

به باور اصنافی، ۸۰ سال قبل در ایران هزاران نفر بر اثر بیماری‌های مختلف کشته می‌شدند اما جامعه امروز - که سال‌ها از آن شرایط فاصله گرفته - تصور می‌کرد بر دنیا و طبیعت سوار است و این فریبی بود که فناوری به آن داده بود. آن‌طور که این استاد دانشگاه می‌گوید فناوری همواره سطحی از رفاه را برای جوامع به ارمغان می‌آورد و کارها را تسهیل می‌کند. جامعه‌ای که به این رفاه عادت کرده و زندگی خود را می‌کرد خیلی وقت بود این مشکلات اپیدمیک را فراموش کرده بود. آسیبی که بشر امروز از بیماری‌های فراگیر می‌بیند بسیار بیشتر از گذشته بوده و دلیل آن آسایش و رفاه بیشتری است که فناوری برای او به ارمغان آورده است. ما در این سال‌ها بیش از اندازه به توانمندی‌های فناوری تکیه کرده و گاهی بیش از اندازه در قدرت فناوری اغراق کرده‌ایم.

بازنمایی‌های اغراق‌آمیز

فناوری اطلاعات و رسانه‌های اجتماعی به سبب آن که دسترسی عموم مردم را به رسانه - چه از لحاظ تولیدات محتوایی و چه از نظر مصرف این تولیدات - بیشتر و تولید محتوا را همگانی‌تر می‌کند، امکان بازنمایی هر پدیده اجتماعی را بیشتر کرده است. البته به اعتقاد این کارشناس، همین فضای مجازی کمک می‌کند فرصت بازنمایی وقایع اجتماعی بیشتر شده و ضریب بیشتری پیدا کند، بنابراین شیوع ویروس کرونا و هر موضوع اجتماعی دیگری نیز فرصت بازنمایی بیشتری پیدا کرده و همین بازنمایی کمک می‌کند تا جان انسان‌هایی که خود یا اطرافیان‌شان درگیر این بیماری می‌شوند بهتر حفظ شود.

خدمتی که کرونا به فناوری کرد

شیوع ویروس کرونا و قرنطینه بسیاری از شهروندان در دنیا طی یک سال و نیم اخیر باعث شد نیاز انسان به فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی بیشتر دیده شود. نیازی که ممکن است سرعت رشد فناوری را در کشورها بالا ببرد. پیش‌بینی خوشبینانه‌ای که اصنافی نیز بر آن صحنه می‌گذارد و می‌گوید: «وقتی تقاضا افزایش پیدا می‌کند سرعت فناوری نیز بالا می‌رود. پیش از شیوع کرونا بارها صحبت دورکاری و آموزش از راه دور مطرح بود اما تا این اندازه اهتمامی برای به اجرا درآمدن آن نشده بود.» او که پیشتر مدیر رسانه‌های برخط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده، توضیح می‌دهد: «حدود ۱۵ سال است بحث دولت الکترونیک به صورت جدی در کشور مطرح شده و سرمایه‌گذاری زیادی هم روی آن انجام شد، ولی نتیجه مؤثری نداشت. فشار کرونایی باعث شد تا اندازه‌ای میزان تقاضا و اجرای این طرح‌ها بیشتر شود. همین امر قطعا به افزایش سرعت اجرایی شدن و بالا رفتن کیفیت آنها می‌انجامد. همان‌طور که دیدیم آموزش مجازی از راه دور هیچ‌گاه به صورت جدی عملی نشده بود. اما در یک سال اخیر تمام مدارس ناچار شدند این شیوه آموزشی را تجربه و زیرساختش را فراهم کرده و خانواده‌ها نیز فکری به حال آن نکنند. شاید بهتر بود تجربه آموزش مجازی را در دوره‌ای که دانش‌آموزان به خاطر آلودگی تعطیل می‌شدند، اجرا می‌کردیم ولی قبل از تجربه کرونایی اهتمامی برای آن نبود. حالا شاید اگر سال آینده هم بر اثر آلودگی هوا مدارس شهرهای بزرگ تعطیل شد،

مدارس بتوانند از همین طریق آموزش را ادامه دهند؛ یعنی همین زیرساخت حاصل شده تقاضا و انتظار را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر کرونا سبب شد افرادی که تاکنون تجربه خرید اینترنتی را نداشتند مزه سهولت و تنوع خرید اینترنتی را بچشند، بنابراین شاید اگر کرونا هم رخت بربندد، آنها بازم به خرید اینترنتی رغبت نشان دهند و بازار فناوری دیجیتال را رونق بخشند.»

فناوری اطلاعات در کشور مهجور است

اگرچه ویروس کرونا به تنهایی باعث شده بازار فناوری ارتباطات و دادوستدهای خرد اینترنتی در کشور رونق و سرعت رشد بیشتری بگیرد اما مسیر رشد فناوری اطلاعات و تحلیل داده در کشور همچنان کند و ناهموار است. با آن که نقش فناوری اطلاعات در پیشگیری و کنترل بیماری‌های همه‌گیری چون کرونا بسیار جدی است، اما یکی از دلایلی که کشور ما در ابتدای ورود کرونا، زیاد درگیر مسائل این بیماری شد همین مساله استفاده نکردن از فناوری‌های تحلیل داده‌هاست. اصنافی از این موضوع گلایه می‌کند که سال‌هاست به دلایل گوناگون جلوی شکل‌گیری پرونده‌های الکترونیکی گرفته شده است و تصریح می‌کند: «البته این موضوع دلایل بسیاری دارد که اینجا امکان بسط آن نیست. اگر ما پرونده‌های آنلاین و سیستم آنلاین داشتیم مراکز کنترل در وزارت بهداشت می‌توانستند بر اساس الگوی مراجعه بیماران به مراکز درمانی از نظر کمی و کیفی موضوعات مختلفی را بررسی کنند.»

سدی در برابر فناوری اطلاعات کشور

آن‌طور که اصنافی می‌گوید آنچه باعث می‌شود در برابر این تکنولوژی‌های کارآمد مقاومت وجود داشته باشد، تنها در یک کلمه خلاصه می‌شود و آن فساد است، زیرا فناوری اطلاعات شفافیت ایجاد می‌کند. وقتی چیزی باعث شود شفافیت به وجود بیاید به تبع آن فساد کم می‌شود؛ بنابراین همین فساد مانع می‌شود چنین فناوری‌ای بروز پیدا کند. یک مثال ساده آن‌که اگر شما دسترسی به فناوری اطلاعات سلامت داشته باشید، می‌توانید تشخیص دهید چه کسی آزمایش نوشته و چه کسی سونوگرافی و ام‌آر‌آی. ممکن است بیمار نیازی به این آزمایش‌ها نداشته باشد و همین ثبت شدن می‌تواند نشان دهد کدام پزشک بدون ضرورت آزمایش می‌نویسد، بنابراین الگوی غیرعادی رفتار یک پزشک یا یک مرکز درمانی شناسایی می‌شود. این پژوهشگر تأکید می‌کند: اگر خرید شما در دولت الکترونیک باشد و در سامانه شفاف‌سازی منتشر شود، دیگر نمی‌توانید انحراف بودجه داشته باشید و مشخص می‌شود هر بودجه‌ای صرف چه کاری می‌شود و کوچک‌ترین انحراف خود را در سیستم نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد فناوری‌های روز دنیا نقش به سزایی در پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری کرونا داشتند و از سوی دیگر، ویروس کوچک کرونا نیز به سرعت توانست مرزهای فناوری ارتباطات و فناوری‌های نوین پزشکی را جابه‌جا کند، اما برای جابه‌جایی مرزهای فناوری اطلاعات و تحلیل داده‌ها در کشور راه سخت و ناهمواری در پیش است.

حدود ۱۵ سال است بحث دولت الکترونیک به صورت جدی در کشور مطرح شده و سرمایه‌گذاری زیادی هم روی آن انجام شد، ولی نتیجه مؤثری نداشت. فشار کرونایی باعث شد تا اندازه‌ای میزان تقاضا و اجرای این طرح‌ها بیشتر شود